

JIŽNÍ PARTNEŘI

Evropská politika sousedství (EPS) se vztahuje na Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libyi, Maroko, Palestinu, Sýrii a Tunisko. Skládá se z dvoustranných politik uplatňovaných mezi EU a deseti partnerskými zeměmi, které doplňuje regionální rámec spolupráce – Unie pro Středomoří. EU od roku 2011 v rámci EPS více podporuje demokratickou přeměnu v zemích jižního sousedství, čímž reaguje na povstání, která v těchto zemích proběhla. V roce 2015 provedla další přezkum EPS.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

- článek 8 Smlouvy o Evropské unii;
- hlava V Smlouvy o Evropské unii: vnější činnost EU;
- články 206–207 (obchod) a články 216–219 (mezinárodní dohody) Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU).

NÁSTROJE

Právní základ pro dvoustranné vztahy EU s Alžírskem, Egyptem, Izraelem, Jordánskem, Libanem, Marokem, Palestinskou správou a Tuniskem poskytují dohody o přidružení. Co se týče Sýrie, dohoda o přidružení, která byla parafována ještě před tím, než syrská vláda v roce 2011 tvrdě zasáhla proti veřejným protestům, nebyla dosud podepsána. Jednání o rámcové dohodě mezi EU a Libyí byla v únoru 2011 přerušena a doposud nebyla obnovena.

V rámci evropské politiky sousedství schválily EU a její jižní partneři (s výjimkou Libye a Sýrie) dvoustranné akční plány, priority partnerství nebo programy pro přidružení. Tyto plány stanovují program politických a hospodářských reforem s krátkodobými a střednědobými prioritami na tři až pět let. Akční plány evropské politiky sousedství odrážejí potřeby, zájmy a kapacity EU a každého z partnerů a zaměřují se zejména na rozvoj demokratických, sociálně spravedlivých společností podporujících začlenění, prosazování hospodářské integrace a vzdělávání, rozvoj malých a středních podniků a zemědělství a usnadnění přeshraničního pohybu osob.

Tyto plány jsou obvykle financovány pomocí evropského nástroje sousedství a dalších tematických nástrojů. Podpora je rovněž poskytována prostřednictvím úvěrů Evropské investiční banky a Evropské banky pro obnovu a rozvoj. EU rovněž usiluje o dosažení pokroku v otázkách, jako je přístup na trh a spolupráce v oblasti migrace a mobility s jižními partnery. V současné době probíhají jednání o prohloubené a komplexní dohodě o volném obchodu s Marokem a s Tuniskem. Partnerství v oblasti mobility

byla uzavřena s Marokem, Tuniskem a Jordánskem a probíhají jednání s Libanonem. V těchto rámcích došlo k uskutečnění několika projektů, zejména v rámci [nástroje pro partnerství v oblasti mobility](#), jenž byl zahájen v roce 2016. Vedle toho jsou v Alžírsku, Egyptě, Libyi, Maroku a Tunisku financovány regionální a dvoustranné iniciativy v oblasti migrace a mobility v rámci složky pro severní Afriku [nouzového svěřenského fondu EU pro Afriku](#). [Regionální svěřenský fond EU zřízený v reakci na krizi v Sýrii](#), tzv. „fond Madad“, poskytuje podporu syrským uprchlíkům, vnitřně vysídleným osobám a místním komunitám v Libanonu, Jordánsku a Egyptě.

Unie pro Středomoří, vytvořená v roce 2008 s cílem oživit evropsko-středomořské partnerství, představuje regionální rámec pro spolupráci mezi členskými státy EU a 15 středomořskými zeměmi, mezi nimiž je i všech 10 jižních partnerů.

SOUČASNÝ STAV

A. Alžírsko

Alžírsko je coby důležitý regionální aktér a významný producent energie klíčovým partnerem EU v jižním sousedství. V roce 2005 vstoupila v platnost dohoda o přidružení. Na zasedání Rady přidružení v březnu 2017 přijaly EU a Alžírsko společné [priority partnerství](#). Priority partnerství stanovují obnovený rámec pro politickou angažovanost a posílenou spolupráci s důrazem na: i) veřejnou správu a základní práva; ii) socioekonomický rozvoj a obchod; iii) energii, životní prostředí a změnu klimatu; iv) dialog o strategických a bezpečnostních otázkách; v) lidský rozměr, migraci a mobilitu.

B. Egypt

Vztahy mezi Evropskou unií a Egyptem se řídí dohodou o přidružení, která je v platnosti od roku 2004. V rámci revidované evropské politiky sousedství byl na zasedání Rady přidružení EU-Egypt v červenci 2017 přijat soubor priorit partnerství mezi EU a Egyptem. Zatímco všechny prvky dohody o přidružení zůstávají i nadále v platnosti, [priority partnerství](#), které EU stanovila společně s Egyptem, nahrazují akční plán a v období 2017–2020 se partnerství bude řídit těmito prioritami. V tomto období bude kladen důraz na: i) modernizaci hospodářství, energetickou udržitelnost a životní prostředí; ii) sociální rozvoj a sociální ochranu; iii) veřejnou správu, posilování stability a moderního demokratického státu.

C. Izrael

Vztahy mezi EU a Izraelem jsou rozsáhlé a jejich základem jsou silné hospodářské a obchodní vazby a technická spolupráce. Na základě dohody o přidružení z roku 2000 se v následujících letech vztahy dynamicky rozvíjely a značně se rozšířily do mnoha odvětví. Akční plán EU-Izrael, který byl schválen v roce 2005, vychází ze společných hodnot, jimiž jsou demokracie, dodržování lidských práv, zásad právního státu a základních svobod. Současně tento plán prosazuje začlenění Izraele do evropských politik a programů. V roce 2009 EU rozhodla, že k tomu, aby byly vztahy povýšeny na rozšířený statut, musí nastat pokrok v mírovém procesu na Blízkém východě. Spolupráce nicméně probíhá i nadále na základě [akčního plánu evropské politiky sousedství z roku 2005](#), který byl prodloužen do roku 2020.

D. Jordánsko

EU považuje Jordánsko za důležitého partnera, který na Blízkém východě hraje stabilizující úlohu. Právní základ pro dvoustranné vztahy poskytuje dohoda o přidružení mezi EU a Jordánskem platná od května 2002. V roce 2012 byl přijat akční plán evropské politiky sousedství a v prosinci 2016 byly schváleny nové [priority partnerství EU a Jordánska](#) včetně paktu. Jordánsko je v rámci evropské politiky sousedství první středomořskou partnerskou zemí, s níž EU ukončila technická jednání vedoucí k „rozšířenému statusu“. V říjnu 2014 zahájily EU a Jordánsko partnerství v oblasti mobility. Jordánsku byly poskytnuty dva balíčky makrofinanční pomoci (v roce 2013 ve výši 180 milionů EUR a v prosinci 2016 ve výši 200 milionů EUR). Jordánsko, které poskytuje útočiště více než 655 000 syrských uprchlíků, je příjemcem prostředků z „fondu Madad“, regionálního svěřenského fondu EU zřízeného v reakci na krizi v Sýrii. V souvislosti s podporou Jordánska ze strany EU během syrské uprchlické krize pozměnily EU a Jordánsko dohodu o přidružení s cílem [zmírnit pravidla původu](#) platná pro jordánské vývozce při jejich obchodu s EU.

E. Libanon

Vztahy s touto zemí se řídí dohodou o přidružení mezi EU a Libanonem, která vstoupila v platnost v roce 2006, [prioritami partnerství EU a Libanonu](#) a paktem, jenž byl schválen v listopadu 2016. Na zasedání Rady přidružení EU-Libanon v červenci 2017 bylo dohodnuto, že jednání budou pokračovat a jejich cílem bude uzavření partnerství v oblasti mobility. EU podporuje jednotu, stabilitu, nezávislost, svrchovanost a územní celistvost Libanonu, zejména vzhledem ke zhoršující se situaci v sousední Sýrii. Libanon, kde žije 4,4 milionu obyvatel, se stal útočištěm pro zhruba 1 milion registrovaných syrských uprchlíků. Libanon je příjemcem prostředků z „fondu Madad“.

F. Libye

Libye, která je zmítána složitými politickými, územními, sociálními a kmenovými rozpory, se od pádu Kaddáfího režimu ocitá na pokraji občanské války. Je také známa jako sahelská tranzitní trasa pro obchodování s lidmi a pašeráctví. Z tohoto důvodu se EU snaží Libyjcům pomáhat při budování stabilního státu podporujícího začlenění. EU podporuje zprostředkovatelské úsilí OSN zaměřené na ukončení nepřátelství a uskutečňuje diplomatické kontakty s libyjskými a regionálními zúčastněnými stranami. EU s Libyí neuzavřela dohodu o přidružení a nenavázala s ní ani žádný jiný smluvní vztah, nicméně tato země je způsobilá k financování z evropského nástroje sousedství. Od roku 2016 [přidělil nouzový svěřenský fond EU pro Afriku na ochranu migrantů v Libyi téměř 135 milionů EUR](#).

G. Maroko

Maroko je jedním z jižních partnerů, s nimiž EU udržuje nejrozvinutější vztahy. Dohoda o přidružení s touto zemí platí od roku 2000 a nový akční plán evropské politiky sousedství byl přijat v roce 2013. V roce 2008 získalo Maroko rozšířený status EPS, který odráží ambici EU posílit spolupráci s touto zemí a dále podpořit její hospodářské a politické reformy. V červnu 2013 bylo mezi EU a Marokem zahájeno partnerství v oblasti mobility. Probíhají jednání o [dohodách o zjednodušení vízového režimu a zpětném přebírání osob](#) a o prohloubené a komplexní zóně volného obchodu. Kromě

toho v roce 2014 vstoupila v platnost obnovená dohoda v oblasti rybolovu. V důsledku dvou nedávných rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie může EU uplatňovat své dohody s Marokem, ale tyto dohody se nevztahují na Západní Saharu.

H. Palestina

EU je hlavním finančním podporovatelem Palestinské správy – roční dvoustranný příděl pro ni činí přibližně 300 milionů EUR. Celkovým cílem podpory EU je pomáhat vytvářet kapacity budoucího životaschopného, nezávislého a demokratického palestinského státu, který by v míru a bezpečně existoval bok po boku s Izraelem a s dalšími sousedy. Právním základem pro vztahy EU s palestinskou samosprávou je [prozatímní dohoda o přidružení týkající se obchodu a spolupráce](#) uzavřená v roce 1997. EU a palestinská samospráva podepsaly společný akční plán evropské politiky sousedství, který vstoupil v platnost v roce 2013. Téhož roku nabídla EU Izraeli a budoucímu státu Palestina „zvláštní výsadní partnerství“, které v souvislosti s budoucí dohodou o konečném statusu poskytuje oběma stranám nebývalou podporu v politické, hospodářské a bezpečnostní oblasti.

I. Sýrie

Poté, co syrská vláda začala v březnu 2011 násilně potlačovat protivládní demonstrace, přijímala EU vůči syrskému režimu stále restriktivnější opatření. Veškeré dvoustranné programy spolupráce mezi EU a syrskou vládou byly pozastaveny. EU je zastáncem inkuzivních mírových jednání vedoucích k politické přeměně pod syrským vedením. EU je v reakci na krizi, která v Sýrii vypukla, největším poskytovatelem pomoci této zemi. [Společně se svými členskými státy již poskytla](#) více než 16,9 miliardy EUR na humanitární, rozvojovou hospodářskou a stabilizační pomoc. Většinu jiné než humanitární pomoci poskytované sousedním zemím, do nichž se uchýlili syrští uprchlíci, spravuje [regionální svěřenský fond zřízený v reakci na krizi v Sýrii](#). K dnešnímu datu dosáhl celkový objem prostředků spravovaných fondem 1,7 miliardy EUR. Dne 3. dubna 2017 přijala Rada [strategii EU pro Sýrii](#). V souladu s touto strategií hostila EU tři konference na podporu budoucnosti Sýrie a okolního regionu: první v dubnu 2017 v Bruselu, na níž mezinárodní společenství [přislíbilo](#) prostředky ve výši 5,6 miliardy EUR na „financování podpory humanitárních činností, odolnosti a rozvojových činností v roce 2017 v reakci na krizi v Sýrii“; druhou v dubnu 2018, na níž se účastníci [zavázali](#), že v roce 2018 poskytnou 3,5 miliardy EUR a v letech 2019–2020 další 2,7 miliardy EUR; třetí ve dnech 12.–14. března 2019, kde dosáhly [přislíbené prostředky](#) na rok 2019 výše 6,2 miliardy EUR a na období od roku 2020 dále 2,1 miliardy EUR. Humanitární potřeby jsou i nadále mimořádně naléhavé. Více než 11 milionů Syřanů potřebuje humanitární pomoc a více než 5,6 milionu syrských uprchlíků je vysídleno mimo svou zemi.

J. Tunisko

Od tuniské revoluce, k níž došlo v roce 2011, poskytuje EU této zemi politickou, finanční a technickou podporu na její přechod k demokracii. Právním základem dvoustranných vztahů zůstává dohoda o přidružení, která vstoupila v platnost v roce 1998. S ohledem na tento pokrok se EU a Tunisko v roce 2012 dohodly na vytvoření „privilegovaného partnerství“ a podrobného [akčního plánu](#) na období 2013–2017. V červenci roku 2018 přijala Rada přidružení EU-Tunisko hlavní zásady pro privilegované partnerství [EU-](#)

[Tunisko pro období 2018 až 2020](#). V březnu 2014 zahájily Tunisko a EU partnerství v oblasti mobility, jež vedlo k zahájení jednání o [dohodách o zjednodušení vízového režimu a zpětném přebírání osob](#). V říjnu 2015 byla schválena [jednání o prohloubené a komplexní dohodě o volném obchodu](#), která nyní probíhají. V letech 2011 až 2016 činila pomoc poskytnutá Tunisku 2 miliardy EUR (1,2 miliardy EUR v podobě grantů a 800 milionů EUR v podobě makrofinanční pomoci). EU se zavázala, že svou roční finanční pomoc v podobě grantů v roce 2017 zvýší na 300 milionů EUR a že stabilní úroveň financování bude udržovat do roku 2020. Významným krokem vpřed na cestě k přechodu země k demokracii byla nová tuniská ústava, jež byla přijata v lednu 2014 na základě konsensu, a úspěšné uspořádání parlamentních voleb v říjnu 2014 a prezidentských voleb v prosinci 2014, po nichž v květnu 2018 následovaly dlouho očekávané komunální volby.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Parlament je do evropské politiky sousedství plně zapojen. Prostřednictvím svého Výboru pro zahraniční věci kontroluje provádění evropské politiky sousedství, zejména pokud jde o výroční zprávy o pokroku EPS a o přezkumy EPS. Uvedený výbor prostřednictvím pravidelných výměn názorů s vládními úředníky na vysoké úrovni, odborníky a zainteresovanými subjekty z řad občanské společnosti sleduje politickou situaci v partnerských zemích. Díky rozpočtovým pravomocem má Parlament na výši prostředků vyčleněných na evropský nástroj sousedství přímý vliv. Souhlas Parlamentu je nutný k uzavření všech dohod o přidružení s jižními partnery evropské politiky sousedství. Parlament také musí schválit jakoukoli novou obchodní dohodu, včetně budoucích prohloubených a komplexních dohod o volném obchodu s Marokem a s Tuniskem.

S parlamenty jižních partnerských zemí jsou udržovány pravidelné dvoustranné vztahy prostřednictvím [stálých delegací](#). V roce 2010 byly vztahy s marockým parlamentem posíleny vytvořením smíšeného parlamentního výboru. Další smíšené parlamentní výbory byly zřízeny s Tuniskem (2016) a s Alžírskem (2018). Parlamentní vztahy se Sýrií jsou nyní přerušeny kvůli občanské válce. I meziparlamentním vztahům s Libyí brání současná situace. Na regionální úrovni se Evropský parlament účastní jednání Parlamentního shromáždění Unie pro Středomoří, jež pořádá jednou ročně plenární zasedání a vícekrát ročně schůze výborů. Poslední plenární zasedání se konalo ve dnech [13.–14. února 2019 ve Štrasburku](#) a Parlament na něm předal předsednictví Velkému národnímu shromáždění Turecka. Parlament se zúčastnil několika volebních pozorovatelských misí EU v jižních partnerských zemích, naposledy v Libanonu (všeobecné volby) a v Tunisku (komunální volby). Poskytuje rovněž pomoc Maroku a Tunisku, což jsou dvě prioritní země jeho programu na podporu demokracie.

María Álvarez López
04/2019

